

RAT „Estonia“

VERINE PULM

TÖÖPUNALIPU
EESTI NSV
AKADEEMILINE
BALLETI

ORDENIGA
RIIKLIK
OOPERI- JA
TEATER

„ESTONIA“

VERINE PULM

Sándor Szókolay ooper 3 vaatuses 7 pildis

Federico Garcia Lorca samanimelise draama

ainetel

Libreto tõlkinud UDO VÄLJAOTS

Tallinn 1971

Dirigent — Eesti NSV rahvakunstnik KIRILL RAUDSEPP

Lavastaja — Eesti NSV teen. kunstitegelane

UDO VÄLJAOTS

Kunstnik — Eesti NSV teen. kunstnik LEMBIT ROOSA

Koormeister — Eesti NSV teen. kunstitegelane

UNO JÄRVELA

Tantsude ja liikumise seadja — UDO VÄLJAOTS

Kontsertmeistrid — Eesti NSV teen. kunstnik TEKLA KOHA
REET LAUL

O S A D E S:

Ema — ENSV teeneline kunstnik
AINO KÜLVAND ✓
EVE NEEM

Peig — KALJU KARASK
ALEKSANDER PÜVI ✓

Leonardo — ERVIN KÄRVET
VALDO TRUVE ✓

Mõrsja — MARE JÕGEVA ✓
HAILI SAMMELSELG

Naine — MAARJA HAAMER ✓
TIINA JAAKSOO

Naabrinna — ENSV teeneline kunstnik
AINO KÜLVAND
TIINA JAAKSOO ✓
SILVIA URB

Ämm — ENSV teeneline kunstnik
URVE TAUTS
ENSV teeneline kunstnik
LIIDIA PANOVA ✓

Teenijanna — ENSV teeneline kunstnik
AINO KÜLVAND
SILVIA URB ✓

Isa — ARTUR LINNAMÄGI
MATI PALM ✓

Sõbratarid — MARIKA BAHVALOVA
LIDIA KRUGLOVA
MAI MÄNNIKO
MARVI TAGGO

Peiupoiss — ANTS AASMA ✓
VERNI KIRS

Puuraidurid — ENSV teeneline kunstnik
TEO MAISTE ✓
UNO KREEN ✓
ANTS AASMA
ILLART ORAV ✓
AHTI MÄNNIK
ARTUR LINNAMÄGI

Kuu — ENNO EESMAA
TIIT TRALLA ✓

Surm — LINDA TOOMSALU ✓
VIIVIKA VASAR

Etendusel on kaastegevad Tallinna 22. Keskkooli laste-
kooi lauljad.

Etenduse juht — JÜRI KRUUS.

Lavastusala juhataja — ÜLO MATESEN

Dekoratsiooniala juhataja — FELIX THALING

Kostüümiala juhataja — LEIDA SÄREV

Lumestus ja paruked — SERAFIMA GROMOVA

Kunstnik-butafor — VÄINO VAHTRIK

Rekvüüsidiala juhataja — META KALT

Lavameister — HEINRICH TOOTS

Kava koostas ja toimetas Lehti Meisaalt.

SAATEKS JA SELETUSEKS

«... Tundub, nagu sammuks selle fašistide poolt tapetud poeedi veri ise lauldes üle maailma».

Nõnda lausus Debora Vaarandi Federico Garcia Lorca luule võidukäigu kohta, mis algas tegelikult pärast poeedi surma. Federicost, kes kümneid kordi oli laulnud surmast,

(Kui ma kord suren,
võin saada või tuulelipuks —
see mõne mure!)

sai võitlevate antifašistide lipp. Poeedi surm oli traagilises kooskõlas kogu ta elu ja tööga.

Vähem kui nelikümmend aastat tagasi kirjutatud «Verise pulma» ainetel on tänapäeval loodud ballett (Ruiz de Luna) ja kolm ooperit (Alberto Ginastera, Wolfgang Fortner ning Sandor Szokolay).

Ungari helilooja teos jälgib ideaalselt Garcia Lorca struktuure. Tragöödia maailm avaneb järjekindlalt; poeesia tungib läbi esimese pildi ärevate dialoogide — nõnda, nagu allikas otsib pääsu läbi lume, ja ületab teises pildis igapäevasuse jää; ja väljudes kallastest, jõuab lõpuks poeetilise stiihia täieliku võimutsemiseni.

Mitmed autorid on «Verise pulma» viimase vaatuse kujundites näinud sürrealistide, eeskätt Salvador Dali — Federico noorepõlvesõbra — mõjutusi. See pole tõsi. Allikas, millest Federico lähtus, oli rahvapoesia — eeskätt Andaluusia mustlaste cante jondo kogu selle keerulise ja range kujundite süsteemiga. Kuu, oleander, kriit — need sümbolid eraldi võetuna ennustavad cante jondo's surma; (ja draama 3. vaatuses on nad koos — kuupaiste oleandritel ning kriidimägedel); ning lõpuks ilmub Surm räbaldunud kerjuseide näol. Armastus, kurbus, hirm — kõik tunded on cante jondo's esmaselt suured; selles ei häbeneta pateetikat ja äärmusi, ei tunta poolfoone. Metsik, kaeblik ja kuiv «grito» — cante jondo «saatusliku» refrääni huile — on Szokolay ooperis Surma kaheteisttooniline helirida, too karm signaal, mis ooperit läbib.

Rääkides «Verise pulma» tekstile loodud ooperitest, rõhutatakse Ginastera teose rahvuslikkust, Fortneri seeria-muusika «igaveste seaduste» faju, Szokolay ooperi kirglikkust. Tegelikult on ungari helilooja teosel ka eelpoolnimetatud autorite vooresed. Seda tagab kindlasti Szokolay ooperi omapärane arhitektoonika, teose kulminatsioonilisus koos teatud monotoonsusega. Helilooja jõuab selleni,

et illustreerib erinevaid olukordi samade muusikaliste motiividega — muidugi siis, kui tunnete hõõgus on erinevates stseenides sama. Et rõhutada dramaatilisi momente, läheb helilooja sageli meloodialt deklamatsioonile üle. Otseseks austusavalduseks hispaania rahvalaulule võib lugeda meloodiaid pulmapildis, mis selgelt viitavad Federico Garcia Lorca poolt kogutud ja seatud rahvalauludele (Muzgiz, 1963).

Võib julgesti öelda, et Sandor Szokolay jätkab muusikas oma geniaalse eelkäijate — Béla Bartoki ja Zoltan Kodaly traditsioone. Ungari meistrite muusika vaim vastab Federico surematu loomingu printsiipidele. Sest:

«... Kunstnik peab naerma ja nutma rahvaga koos. Visakem liiliakimbud, ning sukeldugem võõri porisse, et aidata neid, kes liiliaid otsivad».

«... Poesia ja poeetide õnneks on maailmas madrused, kes ulgumerel laulu lõövad, ja naised, kes viinamarjaväärtide varjus lapsi uinutavad, ning karmid karjused mägitöödel; ja poeesia kirglik tuul ei lase summutada tuld, ta aina õhutab leeki, ja ikka laulavad naised viinamarjaväärtide varjus, ja karjused kivistel teedel, ja üle laine elustava rütmi kõlab meremeeste laul».

* * *

OOPERI SISU

I VAATUS.

... On tänavad maha jäetud,
kuid muistseid okkaid ei lakka
veel Andaluusia hinged
oma silmaveega kastmast...

I. pill. Peigmehe Ema majas.

Ema ja poja dialoogist selguvad draamale eelnenud sündmused: kunagi ammu tapsid perekonna vaenlased Peigmehe isa ja vanema venna. Sellest ajast peale valitsevad Ema hinges kaks tunnet — viha tapjate vastu ja kartus oma poja elu pärast. Iga nuga, iga tapariist kutsub Emas esile terava, ebauskliku hirmu.

Nüüd aga kavatseb poeg abielluda. Ema kiidab poja otsuse heaks, kuid samas ei anna talle rahu mõte — kes on Mõrsja? Oma kahtlused usaldab Ema Naabrinnale: «Räägitakse, et ta oli juba varem kihlatud». Ka Naabrinna on kihlusest kuulnud: see oli Leonardo, Ema verivaenlaste —

Felixite perekonna liige. Ent veriste sündmuste ajal oli Leonardo alles laps, nüüd ta on abielus ja poja isa.

Ma ei suuda varjata oma vaenulikkust Mõrsja vastu. Kuid poja ees ta on otsustanud vaikida: pole vaja, et vaen mürgitaks igavesti tema elu.

2. pilt. Leonardo majas.

Leonardo naine ja ämm ootavad toitjat koju. Saabubki süngelt Leonardo, kes juba teab Mõrsja eelseisvast abiellumisest. Leonardo ei leia rahu; räägitakse, et teda olevat nähtud ratsutamas külalst kaugele välja.

Leonardo keeldub seletustest. Naised jäävad jällegi üksi.

3. pilt. Mõrsja ja ta isa majas.

Ma ja Peigmees on tulnud Mõrsja koju läbirääkimisi pidama. Mõrsja Isal pole midagi noorte abiellumise vastu; ka Mõrsja käitumine ei reeda ta hingepõhjas peituvat ärevust. Abielus loodab Mõrsja leida kindlustunnet, endiste mälestuste ja lootuste unustust.

Külalised lahkuvad, Mõrsja jääb Teenijaga. Teenija uudishimulikud küsimused toovad Mõrsja hinge uut rahutust. Kas tõesti pole Mõrsja kuulnud öösiti kabjaplaginat? Kes võis too öine ratsanik olla?

Uuesti kostab kabjaplagin. «Leonardo!» karjatab Mõrsja loomusunniliselt.

II VAATUS.

... Ja silmapiirist purjus,
ta täidab veinipokaale:
Dianysose täiusest tilku,
don Juani mõrkusest raase ...

4. pilt. Mõrsja maja õues.

Pulmahommikul valmistab Teenija Mõrsjat pidulikuks talituseks ette. Esimese külalisena saabub Leonardo. Endised armastajad jäävad kahekesi. Nad mõistavad, et nende elus on saabunud pöördepunkt: tahavad nad või ei, kuid lõkkele on löömas vana armastus, sama armastus, millele kord vägivaldselt lõpp tehti.

Saabuvad pulmavõõrad ja sugulased, kõlavad laulud ja tervitused. Et võitu saada hinges möllavatest tunnetest, kiirustab Mõrsja Peigmeest — kirikusse, altari ette.

Leonardo ja ta naine jäävad veidi pulmalistest maha. Naine mõistab Leonardo elamusi. Ta tuletab mehele meelde ta perekonda ja last — seda last, kes kodu ootab ja seda, keda ta veel südame all kannab. Leonardo alistub naise palvetele.

5. pilt. Samas, pärast laulatust.

Keegi ei märka, et pulmapeo ajal otsib Mõrsja ainiti Leonardo pilku ja väldib Peigmehe hellusi. Lõpuks Mõrsja tõuseb: ta olevat väsinud ja tahtvat puhata.

Pulmapidu jätkub. Ent tantsu ajal avastatakse, et ka Leonardo on märkamatuks lahkunud. Õhus on tunda ärevat pinget. Korraga tormab sisse Leonardo naine: «Nad põgenesid!» Külalised kihutavad põgenikke taga ajama. Ma õhutab tagaajajaid — «Järele neile! Aidake minu poega! Saabunud on verine tund!»

III VAATUS.

«Näe valgepäist kavaleri,
vaata, kuis keha tal kummub!»
«See on ju kuu, kes tantsib
oma talus kesk surnuid!» ***)

6. pilt. Mets. Öö.

Metsalagendikul on Puuraidurid — halastusrikka looduse sümbolid. Nad arutavad Leonardo ja Mõrsja tegu, ja kiidavad selle heaks. Ent Leonardo ja teda jälitava Peigmehe saatuse on otsustatud: neid jälgib Surm kerjuseide kujul, ning Surma liitlane Kuu. Surm peatab Peigmehe: «Oled ilus noormees. Ent veel ilusam oled surnult...» Hetkeks annab Surm Peigmehele aega, et saata teda siis viimsele teekonnale.

Ilmuvad armunud. Nende kannul on Surm.

7. pilt. Külal.

Tüdrukud kerivad; katkev niit sümboliseerib elu katkemist. Oodatakse uudiseid pulmamajast. Saabub kerjuseit — Surm. Ta räägib vaimustusest hingeldades: «Ma nägin neid! Kohe on nad siin! Mõlemad on surnud!»

Tuuakse võistlejate surnukehad; tulevad Ma ja Naabrina. Ma ees seisab langetatud päi Mõrsja: ta on valmis vastu võtma ükskõik millist karistust.

«Ma läksin teisega... Ka sina oleksid läinud! Kuid ma ei reetnud su poega!»

«Sina pole süüdi. Tema pole süüdi. Kes siis on süüdlane?» Ma küsimusele pole vastust. Kõlavad Mõrsja vaiksed sõnad: «Luba mul nutta koos sinuga...»

***) Väljavõtted Federico García Lorca luuletustest. (Ain Kaalepi tõlge).

КРОВАВАЯ СВАДЬБА

Опера Шандора Соколаи в 3-х действиях (по мотивам драмы Гарсия Лорки)

Опера «Кровавая свадьба» написана по мотивам известной драмы Гарсия Лорки. Действие оперы происходит в Испании. Две мощные силы движут персонажами: любовь и кровная месть.

Речь героев немногословна, суровые древние законы и тяжелый труд сформировали их характеры. Жизнь их жестока, страсти разрушительны. Картины оперы так же лаконичны, как и ее герои. Сталкиваются крайние противоположности. Сватовство, идиллическая картина свадебной церемонии в одно мгновение разрушается, как бы под воздействием злых чар.

Девушка не любит жениха, и когда встречается со своим настоящим возлюбленным, убегает с ним.

Но счастливый побег влюбленных неминуемо влечет их к гибели, так как они восстали против беспощадных законов деревни.

В центре действия оперы, в сущности, стоит монументально изваянный символ сплоченности семьи: мать. Она рано овдовела, и самым ненавистным оружием в ее глазах является нож. Нож — виновник ее вдовства. Нож — символ кровной мести.

Но когда на свадьбе сына похищают невесту, мать, жертва кровной мести, страстно ненавидящая нож, сама организует облаву на беглецов.

Она знает, что в этом столкновении единственный ее сын погибнет, так же как погиб его отец.

Влюбленные прячутся в лесу. Кольцо преследователей тесно смыкается вокруг них.

Влюбленный, похитивший невесту, восставший против древних законов, против семьи и деревни, и покинутый жених гибнут от руки друг друга.

Над телом умершего сына, как каменная глыба, не проронив ни единой слезы, стоит мать.

Кровная месть когда-то погубила ее мужа. Теперь — сына. Но мать сама была демоном кровной мести. Она хотела этого. Этого требовал древний закон.

Hind 20 kop.